

DE TOMMELBERGEN TE LOENHOUT

Het interfluvium tussen Weehagenbeek en Sneppebeek werd gedomineerd door een 3 tot 4 m boven de omgeving uitstekende „tweeling”-dekzandrug: de *Grote* en de *Kleine Tommelberg*. Beide tekenden zich in het praktische vlakke, soms zacht glooiende Kempens landschap zeer duidelijk af, wat onder andere zeer goed af te lezen was uit de kadastrale perceelsindeling (fig. 10). Na 1960 werd de *Grote Tommelberg* stapsgewijs volledig uitgezaveld, afgevlakt en bedolven onder de betonsliert van de autoweg Antwerpen-Breda. In de loop der laatste jaren werd ook de *Kleine Tommelberg* door nieuwe uitzavelingswerken sterk aangevreten. Simultane ruilverkavelingswerken hebben tevens het omringende landschap drastisch van uitzicht doen veranderen.

Sinds het einde van de 19de eeuw trok de aanwezigheid van silexartefakten en scherven op de *Grote Tommelberg* de aandacht van een aantal prehistorici. Tussen beide wereldoorlogen in werden de Tommelbergen druk bewandeld door enkele lokale vorsers, op zoek naar urnen. Tenslotte kwamen in de loop van de laatste decennia een aantal kleinere vondsten aan het licht. Hoewel deze laatste slechts opraapsels zijn, reeds uit hun verband gerukt bij de ontzandingswerken, mogen zij als enige resterende getuigen van de vroege menselijke aanwezigheid op de Tommelbergen niet over het hoofd gezien worden. Aangezien de site volledig vernield en verdwenen is, acht ik het nuttig een zeer bondig overzicht te geven van de archeologische vondsten op die plaats. Dit overzicht stelde ik samen met behulp van de gegevens uit de oudere literatuur, aangevuld met vondsten uit privé-bezit en uit het Kempens Museum te Brecht. In de loop van de laatste jaren werden tenslotte nog een aantal

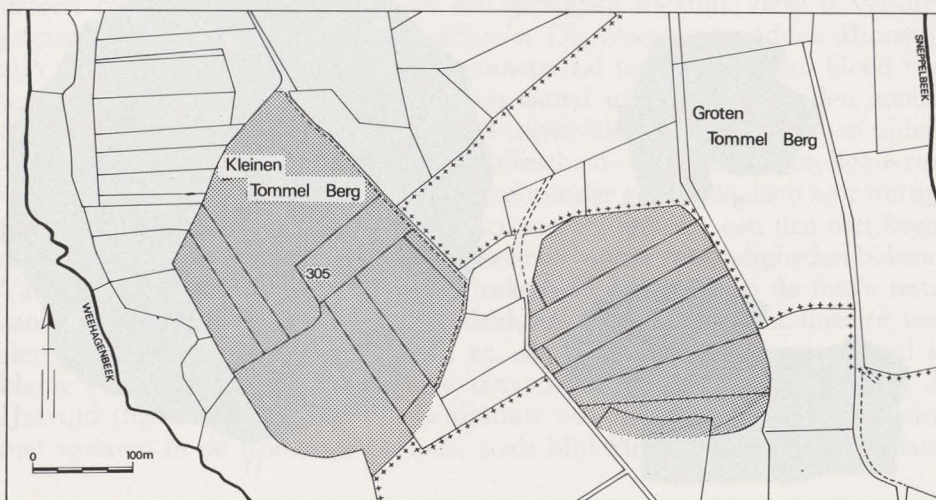

Fig. 10. — Uittreksel uit het kadasterplan van Loenhout: *Grote* en *Kleine Tommelberg* (toestand 1971, vóór de ruilverkaveling).

Fig. 11. — Loenhout-Grote Tommelberg: selektie uit de archieffoto's (versch. sch.).

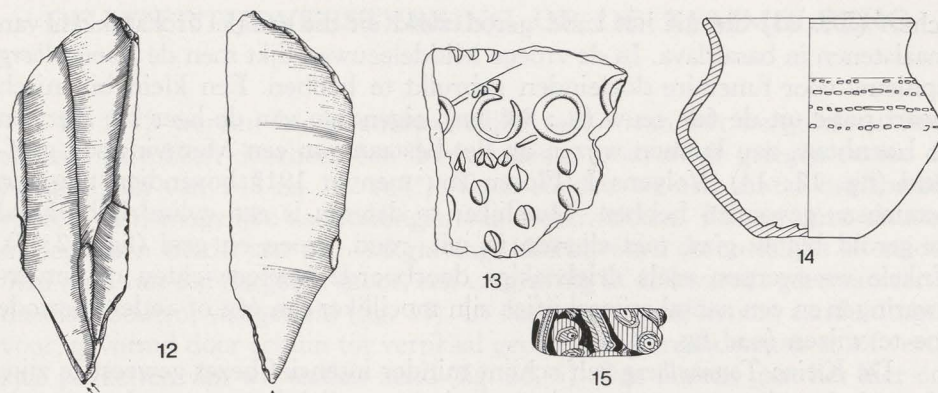

Fig. 12. — Vondsten van de Grote Tommelberg te Loenhout (12:sch. 2/3; 13-14: 1/3; 15: 1/1).

voorwerpen tijdens de uitzavelingen bijeengebracht door de heer R. Foblets uit Brasschaat (¹).

Met zekerheid gaat de oudste menselijke aanwezigheid op de Grote Tommelberg terug tot in het Mesolithicum. De som van silexartefakten en -afslagen verwijzen naar een Tardenoisiaan op jong-paleolithische traditie. Getuigen daarvan zijn onder meer: een steker op schuine dorsaal geretoucheerde afknotting, verwant aan het Lacan-type (Magdaleniaan-III) (²) (fig. 12:12); een prismatisch kernstuk met 2 slagvlakken; min of meer geretoucheerde Wommersom-afslagen; een fragment van een zandstenen retoucheer- en polijststeen. Een oudere, laat ons zeggen laat-paleolithische cultuur laat zich wel vermoeden, doch is niet met zekerheid aan te wijzen. Uit het Neolithicum dateert minstens een fragment van een gepolijste silexbijl; deze is verloren gegaan doch nog bekend uit archiefphoto's. De vroege en midden Bronstijd zijn niet met zekerheid in het vondstenmateriaal terug te vinden. Goed vertegenwoordigd is de late Bronstijd: een aantal urnvondsten duiden zonder twijfel op de aanwezigheid van een Ha-B urnenveld. Alle urnen gingen tijdens WO-II verloren. Gelukkig bewaarde de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Brecht nog een aantal oude, kwalitatief minder geslaagde doch zeer nuttige fotoopnamen ervan (fig. 11: 1-6). Slechts van één graf — een urn met beenderen en bijpotje — zijn min of meer preciese vondstomstandigheden bekend. Van dit laatste kan ik echter niet met zekerheid de urnen op de foto's terug aanwijzen. Scherven met vingertopindrukken op de rand, met lineaire versiering en met besmeten oppervlak, en een fragment van een armband in blauw (?) glas wijzen op menselijke aanwezigheid in een ruim deel van de IJzertijd (fig. 11: 8-10; 12: 13). Schijnbaar was de plaats en zijn omgeving niet verlaten in de Romeinse periode, zoals blijkt uit de enige terra sigillata-

¹ Voor de literatuur: M. BAUWENS-LESENNE, Bibliogr. Repert. der oudheidkundige vondsten in de provincie Antwerpen, *Oudheidk. Repert.* A VI, Brussel, 1965, 94-96.

² M. N. BREZILLON, *La dénomination des objets de pierre taillée*, Paris, 1968, 180.

scherf (Dr. 33) die uit het zand gered werd en uit enkele brokstukken van maalstenen in basaltlava. In de vroege Middeleeuwen lijkt men de *Tommelberg* opnieuw voor funeraire doeleinden gebruikt te hebben. Een klein bikonisch zwart potje uit de 6de eeuw (h.: 8,6 cm), eigendom van de heer Fr. Aertsen te Loenhout, zou kunnen wijzen op het bestaan van een Merovingisch grafveld (fig. 12: 14). Volgens J. Floren zou men in 1915 bovendien nog een scramasax gevonden hebben. Moeilijker te dateren is een cilindrische kraal in gerold blauw glas, met slierten in wit, rood, groen en geel (fig. 12:15). Enkele voorwerpen zoals driehoekige doorboorde weefgewichten of netverzwaringsen en een aantal spinschijfjes zijn moeilijker aan één of andere periode toe te wijzen (o.a. fig. 11:11).

De *Kleine Tommelberg* zelf schijnt minder intensief bezet geweest te zijn. Hoewel de schaarse vondsten kronologisch parallel lopen met deze op de *Grote Tommelberg*, kan ik niet gewagen van echte bewoning. Enkele proefsleuven die ik in 1975 aanlegde op de top van het nog intacte deel van de *Kleine Tommelberg* — kadastraal perceel nr. 305 a van de Sie C — leverden helemaal geen bewoningssporen op. Slechts een brede bundel ploegsporen aan de basis van het esdek waren de getuigen van een min of meer intense landbouwactiviteit vanaf de late Middeleeuwen.

L. VAN IMPE